

ΣΑΜΙΖΝΤΑΤ

Ο Β. Traven στον *Μεγαλοβιομήχανο* (μτφρ. Λία Γυιόκα, εκδ. Πανοπτικόν) διηγείται την ιστορία ενός Ινδιάνου που κατασκευάζει και πουλά χειροποίητα καλαθάκια. Ένας Αμερικανός έμπορος, γοητευμένος από την ομορφιά των καλαθιών και «εξημμένος» από τη χαμηλή τους τιμή, καταστρώνει ένα κλασικό καπιταλιστικό σχέδιο. Υπολογίζει πόσο μπορεί να ρίξει την τιμή αγοράς παραγγέλνοντας μια μεγάλη ποσότητα από τον Ινδιάνο και ακολουθώντας να τα πουλήσει με μεγάλο περιθώριο κέρδους σε έναν ζαχαροπλάστη στη Νέα Υόρκη. Το άψογα προϋπολογισμένο σχέδιο του Αμερικανού εμπόρου, όμως, σκοντάφτει σ' ένα απρόβλεπτο εμπόδιο. Την προκαπιταλιστική λογική του Ινδιάνου, ο οποίος αρνείται την «προσφορά» να παραδώσει μια τεράστια ποσότητα καλαθιών. Η αποπλιστική απάντηση, ένα απόσταγμα ρομαντικής αντικαπιταλιστικής κριτικής, βάζει τέλος στα σχέδια του Αμερικανού εμπόρου: «Τα καλαθάκια μου πρέπει να τα φτιάξω με τον τρόπο μου. Με το τραγούδι και με την ψυχή μου τα υφαίνω. Αν τα έφτιαχνα σε τόσο μεγάλες ποσότητες δεν θα μου έφτανε ούτε η ψυχή ούτε τα τραγούδια μου να τους δώσω. Το ένα δεν θα 'χε καμιά διαφορά απ' το άλλο κι αυτό θα μου ράγιζε την καρδιά. Το καθένα τους έρχεται με το τραγούδι που ακούω κάθε πρωί που ανατέλλει ο ήλιος, που αρχίζουν τα πουλιά να κελαηδούν και που οι πεταλούδες έρχονται να καθίσουν στα καλάθια μου. Έτσι, κάθε μέρα βρίσκω μέσα τους καινούργια ομορφιά, αφού, να, οι πεταλούδες αγαπούν τα καλάθια μου και τα ωραία τους τα χρώματα. Γι' αυτό κι έρχονται και κάθονται, γι' αυτό κι εγώ μπορώ να φτιάξω τα καλάθια βλέποντας τις πεταλούδες».

Εμείς σήμερα, ζώντας σε έναν κόσμο που έχει αποικιστεί σχεδόν εξολοκλήρου από την καπιταλιστική λογική και πρακτική, ερχόμαστε αντιμέτωποι με το ερώτημα: μπορούμε να παράγουμε και να πουλάμε τα προϊόντα μας, εν προκειμένω τα βιβλία, με έναν μη

καπιταλιστικό τρόπο; Υπάρχουν περιθώρια να επιβιώσουν θύλακες δημιουργίας έξω από τα άτεγκτα καλούπια και τη σκληρή (λογική) της αγοράς; Και συγκεκριμένα, στον χώρο του βιβλίου που μας ενδιαφέρει εδώ, υπάρχουν περιθώρια για κάτι τέτοιο;

Ασφαλώς, οτιδήποτε ζει μέσα στον καπιταλισμό μοιραία «μολύνεται» και επηρεάζεται από τους όρους λειτουργίας του. Από την απλή αρχή της προσφοράς και της ζήτησης, από τους κανόνες της διαφήμισης και προβολής, από τα δίκτυα διανομής, από τη σκληρή φορολογία, όλα δείχνουν να υπακούν στους άτεγκτους καπιταλιστικούς νόμους και έχουν ναρκοθετήσει το πεδίο. Τα βιβλία έχουν καταστεί προ πολλού ένα εμπόρευμα σαν όλα τα άλλα, αλλά παρ' όλα αυτά υπάρχει κάτι στην ίδια τους τη λογική, στην ίδια τους τη φύση και στις ανάγκες που καλούνται να καλύψουν, το οποίο ακόμα αντιστέκεται, παρά τις αντιξοότητες.

Για να εκδοθεί ένα βιβλίο, από τον χαρτέμπορα μέχρι τον βιβλιοπώλη, μεσολαβεί η δουλειά περίπου δέκα ανθρώπων που όλοι πρέπει να πληρωθούν. Κι όμως, ακόμα εκδίδονται βιβλία με τιράζ 500 ή 700 αντίτυπα. Τι συμβαίνει εδώ;

Είναι το μεράκι τού να εκδώσει κανείς, ακόμα και με πενιχρά μέσα και προσωπικές θυσίες, βιβλία που δεν θα γίνουν ποτέ μπεςτ-σέλερ, επειδή κάτι είπαν σε αυτόν και αυτό το κάτι θέλει να το μοιραστεί. Είναι εκείνοι οι συγγραφείς που ακόμα εμπιστεύονται το πιο γνήσιο δημιουργημά τους σε εκδότες οι οποίοι κανένα μέσο προβολής και διαπλοκής δεν διαθέτουν. Είναι εκείνη η κρίσιμη μάζα αναγνωστών, μικρή αλλά ευτυχώς ακόμα υπαρκτή, που ξέρει ότι σε αυτά θα βρει μια όαση μέσα στην έρημο της ανοησίας και της ασημαντότητας που μας περιβάλλει, κι επιτρέπει σε μικρά, ανεξάρτητα εκδοτικά σχήματα να υπάρχουν. Είναι εκείνοι οι βιβλιοπώλες που ακόμα αφήνουν μια γωνιά στα μαγαζιά τους να για φιλοξενήσουν βιβλία που ποτέ δεν θα τους κάνουν πλούσιους.

Τα βιβλία στους πρώτους αιώνες της ύπαρξής τους είχαν να αντιμετωπίσουν τον κίνδυνο της λογοκρισίας, τα κάθε είδους ιερατεία που ήθελαν τη γνώση περιορισμένη και τις ποικίλες εξουσίες

που θιγόμενες προέβαιναν στην καταστροφή τους. Σήμερα αυτά έχουν σχεδόν εκλείψει. Η πραγματική απειλή για τα βιβλία είναι οι νόμοι της αγοράς, για τη σκληρή λογική της οποίας «ό,τι δεν πουλάει δεν ζει». Οι ιδέες απειλούνται με «απαγόρευση» όχι επειδή έτσι το αποφασίζει ο κλασικός λογοκριτής, αλλά επειδή τις θεωρεί μη κερδοφόρες ο ατσαλάκωτος μάνατζερ.

Τα σύγχρονα «σαμιζντάτ», ωστόσο, είναι εδώ και αντιστέκονται. Ανεξάρτητες εκδοτικές πρωτοβουλίες ομάδων ή μεμονωμένων ανθρώπων, οικοτεχνίες με ανύπαρκτα μέσα αλλά περίσσεια επιμονής που προσπαθούν να υπάρξουν δίπλα σε γιγαντωμένα μεγαθήρια. Η μοίρα τους δεν είναι ξεκομμένη από τη μοίρα όλων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων που πασχίζουν να μην αλωθούν από τον καπιταλισμό.

Κώστας Δεσποινιάδης

